

ARAŞTIRMA / RESEARCH

Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması

Validity and reliability study of the Turkish version of First Aid in Home Accidents Self-Efficacy Scale

Sebahat Altundağ¹, Türkan Turan¹, Meryem Şafak²

¹Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, ²Yüksek Lisans Öğrencisi, Denizli, Turkey

Cukurova Medical Journal 2020;45(1):71-78

Abstract

Purpose: The purpose of this research is to determine the psychometric properties of the Turkish version of Self-Efficacy of First Aid for Home Accidents Scale.

Materials and Methods: This methodological and descriptive research is conducted in Family Health Centers (FHC) in Denizli. The mothers who have children between 0-4 age group are included into the research. 120 mothers are reached so as to be ten times of the total item number on the scale.

Results: The age average of the attendee mothers is found as 30.74±5.4. Total Cronbach alfa value of the first aid in home accidents self-efficacy scale is found as .86, test-retest reliability correlation value is obtained as 0.92. According to the explanatory factor analysis applied, the factor loads of the items of scale are above 0.30, and the scale explains 39% of the total variance as single factor. The point average of the self-efficacy of mothers is 26.23±8.02.

Conclusion: Turkish version of Self-Efficacy of First Aid for Home Accidents Scale is a valid and reliable assessment instrument to use for identifying the first aid self-efficacy levels of mothers.

Keywords: Children ages, mothers, self-efficacy of first aid for home accidents scale, validity and reliability

Öz

Amaç: Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-Yeterlik Ölçeğini Türkçeye uyarlamak, geçerlilik ve güvenilirliğini incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Bu metodolojik ve tanımlayıcı araştırma, Denizli'deki Aile Sağlığı Merkezleri'nde (ASM) yapıldı. Araştırmaya 0-4 yaş grubu çocuğu olan anneler dahil edildi.

Ölçekteki toplam madde sayısının on katı olacak şekilde 120 anneye ulaşıldı.

Bulgular: Çalışmaya katılan annelerin yaş ortalaması 30.74±5.4 bulunmuştur. Ev kazalarında ilk yardım öz etkililik ölçeğinin toplam Cronbach alfa değeri .86, test-retest güvenilirliği korelasyon değeri 0.92 bulunmuştur. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucuna göre ölçeğin maddelerinin faktör yüklerinin 0.30'un üzerinde olduğu ve tek faktörlü olarak toplam varyansın %39'unu açıkladığı saptanmıştır. Annelerin, ilk yardım özetkililik puan ortalamaları ise 26.23±8.02 bulunmuştur.

Sonuç: Ev kazalarında ilk yardım öz yeterlilik ölçeği Türkçe versiyonunun annelerin ilk yardım öz yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Çocuk yaşları, anneler, geçerlik, güvenilirlik, ev kazalarında ilk yardım öz-yeterlik

GİRİŞ

Çocukluk yıllarında karşılaşılan kazaların sonucunda oluşan istemsiz yaralanmalar, küresel bir halk sağlığı sorunu olup, ölüm ve engelli yaşam nedenleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır^{1,2}. Çocuklar

gelişimsel, davranışsal ve fiziksel özellikleri nedeniyle de yaralanmalara karşı daha riskli ve duyarlıdır³. Çocuklar yaşamlarının ilk 4 yılında genellikle evdedirler. Bu nedenle ev kazalarına daha çok maruz kalırlar^{4,5}. Türkiye'de, ev kazaları tüm kazaların %18-25'ini oluşturmakta ve ev kazalarının %45,4'ü 0-6 yaş arasındaki çocuklarda görülmektedir^{6,7,8}.

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Sebahat Altundağ, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Denizli, Turkey E-mail: saltundag@pau.edu.tr
Geliş tarihi/Received: 27.09.2019 Kabul tarihi/Accepted: 12.12.2019 Published online: 09.01.2020

Genellikle ev kazalarını ilk gören ve ilk yardımda bulunan kişiler annelerdir. Çocuğun tüm yaşamını etkileyebilecek bir kaza ve yaralanma durumunda, evde ilk müdahaleyi yapan kişi olarak annenin ilk yardım konusundaki bilgi, tutum ve davranışları çocuğun gelecekteki yaşamını etkilediği gibi toplum sağlığını da etkiler⁹. Ancak ebeveynler kazalar ile karşılaştığında, genellikle panik yaparlar ve ilk yardım sürecini uygun bir şekilde uygulamadan çocuğunu bir hastaneye götürürler¹⁰. Eğer ani kalp durması olan bir çocuğa ilk 4-6 dakika kalp akciğer canlandırması (CPR) yapılırsa, hayatta kalma şansı %8-40 artar¹¹. Bu nedenle ilk yardıma yönelik temel bilgiler konusunda anneler, çocuklarının ilk yıllarından itibaren eğitimler yapılmalıdır.

İlk yardım, olay anında ve bir yaralanma durumunda tıbbi malzeme kullanmadan veya çok az bir malzeme ile eğitilmiş (veya eğitimsiz) kişiler tarafından gerçekleştirilen eylem olarak tanımlanabilir. Çalışma sonuçları, kazanın hastane öncesi doğru yönetiminin, yaralanma prognozu üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir^{11,12}. Eğitim düzeyi yüksek olan kadınların ilk yardım bilgi düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir¹³. Yapılan bir çalışmada da eğitim seviyesi yüksek olan annelerin ilk yardım öz-yeterlik puanlarının arttığı belirlenmiştir¹⁴.

Öz-etkililik-yeterlik, bireyin gelecekte karşılaşılabileceği güç durumların üstesinden gelmede ne derecede başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki yargısı, inancıdır¹⁵. Yüksek öz yeterliliğe sahip kişiler bir görevi tamamlanmaya kadar kararlı bir şekilde devam ederken, düşük öz yeterliliği olan insanlar erkenden pes ederler¹⁶.

Literatürdeki birçok çalışmada; eğiticilerin^{17,18,20}, öğrencilerin kazalar ve ilk yardım bilgileri²⁰, ebeveynlerin ilk yardım bilgileri^{1,9,13,21,22-25}, ev kazalarını önleme^{1,23}, ilk yardım eğitimi^{9,26} konuları üzerinde yapılmıştır.

İlk yardım uygulamaları çok basit müdahalelerle ölümü ve daha fazla oranda zarar görmeyi engellemesi bakımından önemlidir²⁷. Bu nedenle çocuk bakımından sorumlu kişilerin özellikle de ilk dört yıl içerisinde annenin temel ilk yardım kurallarını bilmeleri gerekmektedir¹⁸. Ülkemizde annelerin 0-4 yaş grubu çocukların ebeveynlerinde ilk yardım öz-yeterlik durumlarını ölçen bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı "Self-efficacy of first aid for home accidents among parents with young children" ölçeğinin Türk toplumu için geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasıdır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Metodolojik ve tanımlayıcı tipteki bu araştırma, Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeği Türkçe versiyonunun psikometrik özelliklerinin ve annelerin ilk yardım öz-yeterlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma, Denizli ilinde bulunan Aile Sağlığı Merkezleri (ASM)'inde yürütülmüştür. Çalışmaya 0-4 yaş arası çocuğu olan, mental-serebral rahatsızlığı ve görme engeli olmayan çocukların anneleri alınmıştır. Her ASM'ndeki çocuk sayısına ağırlıklı olarak tabakalı örnekleme yöntemi izlenerek her ASM'den kaç çocuğun örnekleme alınacağı belirlenmiştir. Ölçekteki toplam madde sayısının 10 katı olacak şekilde toplam 120 anneye ulaşılmıştır. Veriler rutin kontrol ve aşılama için ASM'lere gelen annelerle yüz yüze görüşülerek araştırmacılar tarafından toplanmıştır.

Pamukkale Üniversitesi Etik Kurulu (60116787-020/68126; 02/11/2016)'undan kurum izni ve annelerden, çalışmanın amacı açıklanarak, yazılı ve sözel onamları alınmıştır. Ayrıca ölçeğin kullanımı için Li-Chi Huang'den e-posta ile izin alınmıştır.

Veri toplama araçları

Sosyodemografik Bilgi Formu

Bu form araştırmacılar tarafından literatüre dayalı bilgilere göre hazırlanmış ve 12 maddeyi içeren soru formudur.

Ev kazalarında İlk Yardım Öz Etkililik Ölçeği (Self-efficacy of first aid scale for home accidents)

Özgün ölçek ismi Self-efficacy of first aid scale for home accidents olup, Wei ve arkadaşları tarafından 2013 yılında geliştirilmiştir. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik ölçeği ev kazaları durumunda annenin uygulayabileceği girişimleri içeren 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach-Alfa değeri 0.89 bulunmuştur¹⁴. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik ölçeğinde ifadeler beşli likert değerlendirme şeklinde puan almaktadır. Tamamen katılıyorum (%100), hiç/tamamen katılmıyorum (0) şeklinde belirtilmiştir. Puanın 1'den 5'e doğru yaklaşması yüksek algıları göstermektedir. Yüksek puanlar ilk yardım konusunda daha iyi öz etkililiğin olduğunu göstermiştir. Anketin tamamlanması için yaklaşık 15 dakika gerekiyordu.

Ev Kazalarında İlk Yardım Bilgi Formu

Annelerin verdikleri cevapların doğru veya yanlış olarak kodlandığı toplam 10 sorudan oluşmaktadır. Bilgi formunda ev kazalarında ilk yardım uygulamaya yönelik bilgi düzeylerini ölçen sorular yer almaktadır. Yüksek puan annenin bilgi düzeyinin iyi olduğunu göstermektedir.

Dil eşdeğerliliği ve içerik geçerliliği

İngilizce’de geliştirilen ölçeğin Türk diline uyarlanması için orijinal ölçeği geliştiren yazarlardan izin alınmış ve sonrasında Türk toplumuna uyarlama işlemi yapılmıştır. Geçerlilik çalışmasına dil eşdeğerliliğinin yapılması ile başlanmıştır. Ölçek ana dili Türkçe olan iki çevirmen tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Her iki çeviri birbiriyle karşılaştırılmış, ortaya çıkan çeviri, ana dili İngilizce olan ve Türkçe bilen iki çevirmen tarafından tekrar İngilizce’ye çevrilmiştir. Geri çeviri yapan uzman ile birlikte araştırmacılar Türkçe ve İngilizce ifadeleri karşılaştırarak ölçeğin maddeleri oluşturulmuştur. Türkçe’den İngilizce’ye çevrilen ifadelerle orijinal İngilizce ifadeler arasında aynılık sağlandıktan sonra ifadelerin anlaşılabilirliği ve uygunluğu için çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği alanında öğretim elemanı 10 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Değerlendirmeler arasındaki uyum için ölçeğin madde indeksine bakılmış olup kapsam geçerlilik oranı (KGO) Davis tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir²⁸. KGO hesaplanmasında maddeleri “uygun” ve “çok uygun” olarak değerlendiren uzman sayısı toplam uzman sayısına bölünerek her maddeye ilişkin KGO hesaplanmıştır. Hesaplanan KGO değeri için 0.92 (min:0.56)²⁹, kapsam geçerlilik indeksinin 0.95 (KGİ:0.80) olduğu saptanmış ve anlamlı bulunmuştur.

İstatistiksel analiz

Veriler bilgisayar ortamında SPSS 20 istatistiksel yazılım programında analiz edilmiştir. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik ölçeğinin yapı geçerliliği temel bileşenler faktör analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığının değerlendirilmesi için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Madde toplam korelasyonu ve test retest güvenilirliği için pearson product-moment korelasyon analizi kullanılmıştır. Demografik veriler yüzde olarak, Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik ölçeğinin verileri ortalama ve standart sapma olarak verilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan annelerin yaş ortalaması 30.74 ± 5.4 bulunmuştur (18 ile 45 yaş arasında). Annelerin %41.7’si lise mezunu ve %64.2’si ev hanımıdır. Ailelerin tamamına yakınının sosyal güvencesi bulunmakta, %57.3’ünün geliri giderine denktir ve %88.3’ü çekirdek ailedir. Çocukların yaş ortalaması 21.90 ± 14.9 aydır.

Ölçeğin yapı geçerliliği

Ölçeğin yapı geçerliliğini incelemek için faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör geçerliği için analiz öncesinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri ve Barlett’s testi sonuçlarına bakılmış, KMO=0.81 ve Barlett’s testi $p=0.000$ anlamlılık düzeyinde bulunmuştur. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik ölçeğinin 0.81 bulunan Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı çok iyi bir değer olarak tanımlanmaktadır³⁰. Bu sonuca dayanarak, ölçeğin faktör analizi yapılması için uygun olduğu söylenebilir.

Tablo 1’de Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik ölçeği maddelerinin faktör yükleri görülmektedir. Bu araştırmada faktör analizi olarak temel bileşenler analizi kullanılmış ve faktör sayısının belirlenmesinde, öz değeri biri aşan bileşenler değerlendirilmiştir. Temel bileşenler analizi sonucunda ölçeğin öz değeri, biri aşan 3 faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Öz değeri 4.50 olan 1. faktör toplam varyansın %37.43’ünü, öz değeri 1.50 olan 2. faktör toplam varyansın %12.66’sını, öz değeri 1.08 olan 3. faktör toplam varyansın %9.07’sini, bu üç faktörlü yapının ise toplam varyansın %59.17’sini açıkladığı belirlenmiştir.

Bir ölçeğin tek boyutlu olarak değerlendirilmesinde birinci faktörün öz değerinin ikinci faktörün öz değerinden 3 ya da 4 kat fazla olması sıkça kullanılan bir kriterdir³¹. Ölçek üç boyutlu olarak görünmesine rağmen, ilk faktörün öz değerinin (4.49) ikinci faktörün öz değerinden (1.52) 3 kat fazla olması nedeni ile ölçek orijinaline bağlı kalınarak tek faktörlü olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda komponent matrisinde tüm maddelerin sadece birinci faktör altında yüksek faktör yüküne sahip olması da ölçeğin tek boyutlu kullanılmasının daha uygun olacağını göstermektedir.

Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla, çok faktörlü ölçeklerde ise daha yüksek olması gerekmektedir³². Tek boyutlu olarak değerlendirilen bu ölçek, toplam varyansın

%59.17'sini açıklamaktadır. Maddelerin faktörlerle olan ilişkisi faktör yük değeri ile açıklanır. Bir maddenin herhangi bir faktöre girebilmesi için ulaşması gereken en küçük değer konusunda kesin bir sınır olmamakla birlikte, genellikle 0.30 ya da 0.40

önerilmektedir³³. Ölçeğin bütün maddelerinin faktör yükleri 0.30'un üzerinde bulunmuştur. Faktör yüklerinin, 0.36 ile 0.75 arasında faktör yüküne sahip olması nedeni ile ölçekten hiçbir madde çıkarılmamıştır (Tablo 2).

Tablo 1. Ev kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeği'nin temel bileşenler analizi (n = 120)

Maddeler	Faktör Yükleri		
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
Madde 5	0.75		
Madde 10	0.72		
Madde 6	0.69		
Madde 3	0.67		
Madde 4	0.64		
Madde 12	0.63		
Madde 11	0.62		
Madde 9	0.55		
Madde 8	0.54		
Madde 7	0.51	0.59	
Madde 1	0.36	0.58	
Madde 2	0.50		0.71
Açıkladığı toplam varyansın yüzdesi(%)	37.43	12.66	9.07
Toplam Varyans	59.17		

Tablo 2. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeği'nin madde analizi ve iç tutarlılık

Maddeler	X	SS	Cronbach's Alfa	Madde Toplam Korelasyonu
Bir kazayla karşılaştığımda 112'yi nasıl arayacağımı biliyorum.*	3.84	0.74	0.84	0.30
Bir çocuk sıvı ile yanık kazası geçirdiğinde suyla müdahale etme, elbiselerini çıkarma, suya daldırma, yarayı kapatma ve hastaneye gönderme işlerini yapabilirim.	3.14	1.04	0.84	0.40
Bir çocuk boğulduğunda ilk yardım yapabilirim (Heimlich metodu).	1.64	1.43	0.83	0.56
Bir çocuk nefes almıyorsa suni teneffüs yapabilirim.	1.52	1.47	0.83	0.53
Bir çocuğun kalbi atmıyorsa kalp masajı (CPR) yapabilirim.	1.04	1.27	0.82	0.65
Bir çocukta kemik kırılması olduğunda yaralı bölgeye müdahale edebilirim.	1.34	1.50	0.82	0.59
Bir çocuğun yaralanma olduğunda yaralara müdahale edebilirim.	3.15	1.14	0.83	0.43
Bir çocuğun burnu kanadığında kanamayı durdurabilirim.	3.10	1.16	0.83	0.45
Bir çocukta kas kısılması/kramp olması durumunda yaralı bölgeye müdahale edebilirim.	1.87	1.43	0.83	0.46
Küçük bir çocuk boğulduğunda ilk yardım uygulayabilirim.	1.26	1.30	0.82	0.62
Bir çocuk yanlışlıkla bir şey yuttuğunda doğru metotları uygulayabilirim.	2.24	1.33	0.83	0.52
Bir kaza olduğunda bir çocuğun yaralanma derecesini saptayabilirim.	1.74	1.29	0.83	0.54
Toplam Cronbach alfa	.86			

* 112, Türkiye'de acil telefon numarasıdır.

Tablo 3. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik Ölçeği'nin yüzde dağılımı (n= 120).

Maddeler	100% kesinlik	70% kesinlik	50% kesinlik	30% kesinlik	0% kesinlik	Mean(SD)	Sıra
1	71(59.2)	40(33.3)	6(5.0)	2(1.7)	1(0.8)	3.48(0.74)	1
2	59(49.2)	30(25.0)	25(20.8)	1(0.8)	5(4.2)	3.14(1.04)	3
3	16(13.3)	22(18.3)	24(20.0)	19(15.8)	39(32.5)	1.64(1.43)	8
4	17(14.2)	17(14.2)	24(20.0)	16(13.3)	46(38.3)	1.52(1.47)	9
5	7(5.8)	13(10.8)	19(15.8)	20(16.7)	61(50.8)	1.04(1.27)	12
6	19(15.8)	12(10)	13(10.8)	23(19.2)	53(44.2)	1.34(1.50)	10
7	63(52.5)	32(26.7)	11(9.2)	8(6.7)	6(5.0)	3.15(1.14)	2
8	58(48.3)	38(31.7)	10(8.3)	6(5.0)	8(6.7)	3.10(1.16)	4
9	20(16.7)	25(20.8)	26(21.7)	18(15.0)	31(25.8)	1.87(1.43)	6
10	8(6.7)	17(14.2)	22(18.3)	25(20.8)	48(40.0)	1.26(1.30)	11
11	25(20.8)	32(26.7)	27(22.5)	19(15.8)	17(14.2)	2.24(1.33)	5
12	13(10.8)	23(19.2)	31(25.8)	26(21.7)	27(22.5)	1.74(1.29)	7

Güvenilirlik analizleri

Ölçeğin iç tutarlılığı madde- toplam puan korelasyonu ve iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa) ile değerlendirilmiştir. Madde toplam korelasyonu 0.20'nin altındaki maddelerin ölçekten çıkarılması önerilmektedir³⁴. Ölçeğin maddelerinin toplam puan korelasyon değerleri 0.30-0.65 arasında bulunmuştur. Bu nedenle ölçekten hiçbir madde çıkarılmamıştır.

İç tutarlılık

Ölçeğin iç tutarlılığın değerlendirilmesinde Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Kabul edilebilir Cronbach alfa katsayılarının 0.70 ile 0.95 arasında olması gerektiği belirtilmiştir³⁵. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik Ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı 0.84 bulunmuştur.

Zamana göre değişmezlik

Ölçeğin zamana göre değişmezliğini belirlemek için Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik ölçeği ilk uygulamadan 15 gün sonra 30 katılımcıya tekrar uygulanmış ve ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik korelasyon katsayısı 0.92 (sınıf içi korelasyon katsayısı) ($p < 0.001$) olarak bulunmuştur.

Annelerin ilk yardım bilgi puan ortalamaları 54.25 ± 19.34 (Min:10-Max:100) bulunmuştur. Annelerin ilk yardım öz-yeterlilik puan ortalamaları 25.55 ± 9.36 (Min:2-Max:48) bulunmuştur.

TARTIŞMA

Literatür incelendiğinde annelerin ev kazalarında ilk

yardım konusunda öz-yeterlilik düzeylerinin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik Ölçeği, annelerin ev kazalarında ilk yardım öz-yeterlilik düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir¹⁴. Türkiye'de annelerin ev kazalarında ilk yardım öz-yeterlilik düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bu konuda güvenilir ve geçerli ölçeklere ihtiyaç vardır.

Bir ölçek uyarlaması çalışmasında dil uyarlaması yapıldıktan sonra o ölçeğin uyarlaması yapılan toplumda geçerli ve güvenilir olup olmadığının test edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlilik Ölçeği'nin geçerli olup olmadığı kapsam (içerik) geçerliliği ve faktör analizi ile güvenilir olup olmadığı ise, madde-toplam puan korelasyonu, iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ve zamana göre değişmezlik yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

Kapsam geçerliliği için uzman görüşü alınmış ve sonucunda uzmanlar arasında görüş birliği olduğu belirlenmiştir. Ölçekte yer alan ifadelerin kültürümüze uygun olduğu ve annelerin ev kazalarında ilk yardım konusunda öz-yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi için kullanılabileceğine karar verilmiştir. Veri setinin faktör analizine uygun olması için KMO değerinin 0.50'den büyük olması, veri setinin faktör analizine mükemmel bir biçimde uyumlu olması için ise KMO değerinin 0.90'a yakın bir değer olması gerektiği bildirilmektedir. Ayrıca Barlett's hipotez testi ile bu uygunluk istatistiksel açıdan değerlendirilmelidir. Barlett's testi, korelasyon matrisinin, birim matris olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılır ve sonuca göre faktör modelinin kullanılmasının uygun olup olmadığı belirlenir. Ev

Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeği'ne uygulanan Barlett's testi sonucuna göre, ölçekten elde edilen verilerin faktör analizi için çok iyi bir değer olduğu sonucuna varılmıştır (KMO=0.81 ve Barlett's testi $p=0.00$). Ölçeğin yapı geçerliliğini değerlendirmek için exploratory faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda tek boyutlu olarak değerlendirilen ölçek, toplam varyansın %59.17'sini açıklamaktadır. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla, çok faktörlü ölçeklerde ise daha yüksek olması gerekmektedir³¹. Madde-toplam korelasyonunun negatif olmaması ve her bir faktör grubundaki maddelerin en az 0.30 faktörü ile yüklenmesi gerektiği öne sürülmüştür³⁶. Ölçeğin maddelerinin faktör yüklerinin, 0.36-0.75 arasında olması nedeni ile ölçekten hiçbir madde çıkarılmamıştır. Bu değerler, ölçeğin yapı geçerliliğinin bir göstergesi olarak yeterli bulunmuştur (Tablo 2).

Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeği'nin iç tutarlılığı madde-toplam puan korelasyonu ve Cronbach alfa yöntemlerine göre değerlendirilmiştir. Madde-toplam korelasyonları ile maddenin geçerliliğini saptamada, o maddeden alınan puanlarla tüm ölçekten alınan puanlar arasında pozitif yönde ve yeterince yüksek bir korelasyon gösteriyorsa o madde ayırt edici kabul edilir. Madde-toplam korelasyon değerlerinin 0.40 ve daha yüksek değerlerdeki maddeler çok iyi ayırt edici, 0.30-0.40 arasında iyi, 0.20-0.30 arasındaki maddeler düzeltilmesi gereken maddeler olarak sınıflandırmakta ve 0.20'nin altında olan maddelerin ölçeğe alınmaması önerilmektedir³⁴. Bu araştırmanın sonucunda Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeği'nin maddelerinin toplam korelasyon değerleri 0.30-0.65 arasında bulunmuştur. Bu nedenle ölçekten hiçbir madde çıkarılmamıştır. Ölçek maddelerinin madde-toplam korelasyon değerlerinin 0.25 üzerinde olması maddelerin ayırt edici gücünün iyi olduğunu göstermektedir. Yani ölçek maddelerinin annelerin ev kazalarında ilk yardım öz-yeterlik düzeylerini belirlemede uygun olduğu düşünülmektedir.

Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeği'nin Cronbach alfa değeri 0.84 bulunmuştur. Literatüre göre Cronbach Alpha değeri 0.60-0.80 arasında olduğunda ölçeğin oldukça güvenilir ve 0.80 ya da 0.80'den büyük bir değer olduğunda ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu belirtilmektedir³⁵. Bizim çalışmamızın sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.84, ölçeğin geliştirildiği orijinal çalışmada ise 0.89 bulunmuştur¹⁴. Bu sonuca göre ölçeğin iç

tutarlılık düzeyinin yeterli olduğu düşünülmüştür. Test-tekrar test güvenilirlik ölçümü, ölçeğin zaman içindeki kararlılığını göstermiştir³⁷. Araştırmamızda yapılan analizlere göre; iki farklı zamanda annelerin ölçek maddelerine verdikleri cevapların tutarlı olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin genel korelasyonu ($r=0.90$) pozitif yönlü ve yüksek düzeyde anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeğinin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla yürütülen bu araştırmanın sonucunda, Ev Kazalarında İlk Yardım Öz-yeterlik Ölçeğinin Türkçe versiyonunun, annelerin ilk yardım öz-yeterlik düzeylerini ölçmek için kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu saptanmıştır.

Kaza durumunda ilk yardım uygulamalarının erken ve uygun şekilde yönetilmesi mortalite ve morbidite düzeylerini azaltabilir¹⁴. İlk yardım uygulamalarını öğrenmek için eğitim gereklidir. İlk yardım uygulamasını öğrenmek için eğitim gereklidir. Önceki çalışmalarda gerçekleştirilmiştir²³. Yapılan araştırmalarda ilk yardım bilgi düzeyinin bireylerin eğitim durumundan etkilendiği ve eğitim seviyesi yükseldikçe arttığı bildirilmiştir^{38,39}. Yu-Li Wei ve ark. (2013)'nin yaptığı çalışmada eğitim seviyesi yüksek olan annelerin ilk yardım öz-yeterlik puanlarının arttığı ve ilk yardım öz-yeterlik puan ortalamasının 30.33 (SD=9.2) olduğu belirlenmiştir¹⁴. Bu çalışmanın sonucunda, annelerin ilk yardım öz-yeterlik puan ortalamaları 25.55 ± 9.36 (Min:2-Max:48) bulunmuştur.

İlk yardım ile ilgili annelerin öz-yeterlik düzeyinin düşük olması şaşırtıcı değildir. İlk yardım öz yeterlilik düzeyindeki maddeler içerisinde özellikle kalp akciğer canlandırması uygulamaları diğer maddelerden daha düşük puanlıdır. Yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur¹⁴. Kendrick ve Marsh'ın (1999) bebekleri olan 2125 anne-baba üzerinde yaptığı benzer bir araştırmada, ilkyardımda öz-yeterlik oranı %16.4 ve kalp akciğer canlandırması ve boğulma müdahale etme konusundaki kendilerine güveni yalnızca %15.7'dir. Bu veriler ebeveynlerin, özellikle kalp akciğer canlandırması ve boğulmada ilk yardım uygulama ve yönetiminde kendilerine güvenlerinin olmadığını göstermektedir⁴⁰. Bu nedenle ebeveynlerin sürekli olarak örgün ve yayın eğitimlerle ev kazalarında ilk yardım eğitim programlarına alınmaları; görsel ve medya ile eğitim programlarının devamlılığının sağlanması önerilmektedir.

Aile sağlığı merkezlerine çocuk izlemine çocuklar daha fazla oranda anneleri ile gelebilmektedir. Bu nedenle çalışma grubuna anneler dahil edilmiştir. Çalışma kapsamına babalar alınmamıştır. Babalarında dahil edildiği bu tip çalışmaların yapılmamış uygun olacaktır.

Sonuç olarak kazalar özellikle ev kazaları 0-4 yaş dönemi çocuklarda sık karşılaşılan olaylardır. Bu yaş dönemi çocuk izlemi genellikle aile sağlığı merkezlerindeki hemşireler tarafından yapılmaktadır. Hemşireler bu konuda annelere bilgi verebilecek önemli bir gruptur. İlk yardım eğitimlerinin maket üzerinde ve uygulamalı olarak ebeveynlere verilmelidir. Bu uygulamalar ebeveynlerin öz-yeterlilik düzeylerini artırabilir.

Yazar Katkıları: Çalışma konsepti/Tasarımı: SA, TT, MŞ; Veri toplama: SA, TT, MŞ; Veri analizi ve yorumlama: SA, TT, MŞ; Yazı taslağı: SA, TT, MŞ; İçeriğin eleştirel incelenmesi: SA, TT; Son onay ve sorumluluk: SA, TT, MŞ; Teknik ve malzeme desteği: SA, TT, MŞ; Süpervizyon: SA, TT, MŞ; Fon sağlama (mevcut ise): yok.

Etik Onay: Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Etik Kurulu (60116787-020/68126; 02/11/2016) tarafından onaylanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Author Contributions: Concept/Design : SA, TT, MŞ; Data acquisition: SA, TT, MŞ; Data analysis and interpretation: SA, TT, MŞ; Drafting manuscript: SA, TT, MŞ; Critical revision of manuscript: SA, TT; Final approval and accountability: SA, TT, MŞ; Technical or material support: SA, TT, MŞ; Supervision: SA, TT, MŞ; Securing funding (if available): n/a.

Ethical Approval: : This study was approved by Pamukkale University Ethics Committee (60116787-020 / 68126; 02/11/2016)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support

KAYNAKLAR

- Altundağ S, Öztürk MC. Ev kazalarına yönelik eğitimin, güvenlik önlemleri alınması ve kaza görülme sıklığına etkisi. *Ulus Travma Acil Cerrahi Derg.* 2007;13:180-5.
- İnanç ÇD, Baysal US, Coşgun L, Taviloğlu K, Ünüvar E. Çocukluk çağı yaralanmalarında hazırlayıcı nedenler. *Turk Pediatri Ars.* 2008;43:84-8.
- Towner E, Scott I. Child Injuries in context. In: Peden M, Oyegbite K, Ozanne-Smith J, Hyder AA, Branche C, Rahman F, et al. editors. *World report on child injury prevention.* World Health Organization & United Nations Children's Fund. Geneva: Switzerland. 2008.
- Espitia-Hardeman V, Borse NN, Dellinger AM, Betancourt CE, Villareal AN, Caicedo LD et al. The burden of childhood injuries and evidence based strategies developed using the injury surveillance system in Pasto, Colombia. *Inj Prev.* 2011;17:38-44.
- Hyder AA, Sugeran DE, Puvanachandra P, Razzak J, El-Sayed H, Isaza A et al. Global childhood unintentional injury surveillance in four cities in developing countries: a pilot study. *Bull World Health Org.* 2009;87:345-52.
- Altundağ S, Öztürk MC. Ev kazaları nedeniyle hastaneye gelen 3-6 yaş grubu çocuklardaki kaza türleri ve bunu etkileyen etmenler. *Çocuk Forumu.* 2004;5:60-4.
- Özmen D, Ergin D, Şen N, Çetinkaya AÇ. 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerinin tanımlanması. *Aile ve Toplum Dergisi.* 2007;3:13-20.
- Törüner EK, Büyükgönenç L. Çocuk sağlığı-Temel hemşirelik yaklaşımları. Ankara: Gökçe Ofset. 2011;243.
- Çalışkan K, Avcı Ö, Acar V, Candan D.Y. 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin düşmelere ilişkin ilkyardım uygulamalarının incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi.* 2010;3:1-9.
- Shen CC, Tsai LY, Yeh SH, Chen TH. Accuracy and related factors of emergency management in hospitalized scald burn patients and their helpers. *New Taipei Jour of Nurs.* 2007;9:35-48.
- Burford AE, Stone BJ, Klein BL. Drowning and near-drowning in children and adolescents pediatric emergency care. *Pediatr Emerg Care.* 2005;21:617-9.
- Scolnik D, Keogh K, Tuffman A, Palombo A, Sam J, Stephens D et al. Parents may know best! A pilot study suggests that children of parents who do not have contact with health care professionals before attending the emergency department are triaged as more urgent. *Paediatr Child Health.* 2011;16:25-8.
- Serinken M, Türkçüer İ, Karcıoğlu Ö, Akkaya S, Uyanık E. Kadınların başına gelen ev kazaları ve ilk yardım bilgi düzeyleri. *Ulus Travma Acil Cerrahi Derg.* 2011;17:445-9.
- Wei YL, Chen LL, Li TC, Ma WF, Peng NH, Huang LC. Self-efficacy of first aid for home accidents among parents with 0- to 4-year-old children at a metropolitan community health center in Taiwan. *Accid Anal Prev.* 2013;52:182-7.
- Senemoğlu N. *Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Kuramdan Uygulamaya.* 12. Baskı. Ankara, Yorum Matbaası, 2005.
- Cheng HY, Lee, RP. The associated factors of smoking and smoking cessation of the adult in Taiwan. *J Formos Med Assoc.* 2009;13:223-30.
- Turan T, Dündar SA, Yorgancı M, Yıldırım Z. 0-6 yaş grubu çocuklarda ev kazalarının önlenmesi. *Ulus Travma Acil Cerrahi Derg.* 2010;16:552-7.
- Sönmez Y, Uskun E, Pehlivan A. Knowledge levels of pre-school teachers related with basic first-aid practices, Isparta sample. *Turk Pediatri Ars.* 2014;49:238-46.
- Özyürek P, Bayram F, Beştepe G, Ceylantekin Y, Cigerci Y, Çelik Y et al. Lise öğretmenlerine verilen

- temel ilkyardım eğitiminin etkililiğinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Derg.* 2013;15:183-98.
20. Duman NB, Koçak C, Sözen C. Üniversite öğrencilerinin ilk yardım bilgi düzeyleri ve bunu etkileyen faktörler. *Hitit Üni Sos Bil Ens Derg.* 2013;6:57-70.
  21. Aslan S, Yıldırım M, Tunçdemir A, Geçkil E. Araştırma makalesi 0-6 yaş çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik ilk yardım hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Adıyaman Üniv Sağlık Bilim Derg.* 2015;1:54-8.
  22. Erkal S. Identification of the number of home accidents per year involving children in the 0-6 age group and the measures taken by mothers to prevent home accidents. *Turk J Pediatr.* 2010;52:150-7.
  23. Singer AJ, Gulla J, Thode HC Jr, Cronin KA. 2004. Pediatric first aid knowledge among parents. *Pediatr Emerg Care.* 2004;20:808-11.
  24. Dereli F, Turasay N, Özçelik H. Muğla iki no'lu sağlık ocağı bölgesinde yaşayan 0-6 yaş çocuğu olan annelerin ilkyardım konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *TAF Prev Med Bull.* 2010;9:217-24.
  25. Örsal Ö, Tözün M, Ünsal A. Kadınların ev kazalarında ilk yardım bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Merhaba.* 2011;5:202-8.
  26. Megahed MA, Khalil NA, Ibrahim RA, El Disoki RS. Knowledge, attitude and practice of rural mothers towards home injuries among children under 5 years of age in Menouf District- Menoufia Governorate, Egypt. *Menoufia Med J.* 2016;29:1033-39.
  27. Uskun E, Alptekin F, Öztürk M, Kışioğlu AN. Ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ile ev kazalarına yönelik ilkyardım bilgi düzeyleri. *Ulus Travma Acil Cerrahi Derg.* 2008;14:46-52.
  28. Davis LL. Instrument review: Getting the most from your panel of experts. *Appl Nurs Res.* 1992;5:194-7.
  29. Veneziano L, Hooper J. A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *Am J Health Behav.* 1997;21:67-70.
  30. Akgül A. Tıbbi araştırmalarda istatistiksel analiz teknikleri SPSS uygulamaları (SPSS Applications, Statistical Data Analysis for Medical Researches). Ankara, Turkey: Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası. 1997.602.
  31. Slocum SL. Assessing unidimensionality of psychological scales: using criteria from factor analysis. Semel Institute for Neuroscience and Human Behavior Center for Community Health. LA: University of California. 2005.
  32. Büyüköztürk Ş. Sosyal bilimler için veri analizi veri el kitabı (data analysis handbook for social sciences). Ankara: Pegem Yayıncılık. 2002;117-29.
  33. Stevens J. Exploratory and Confirmatory Factor Analysis, Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences. 3rd ed. USA: Lawrence Erlbaum Associates. 1996.
  34. Özdamar K. SPSS ile Biyoistatistik. Eskişehir, Turkey: Kaan Kitabevi. 2004.
  35. Tavakol M, Dennick R. Making sense of cronbach's alpha. *Int J Med Educ.* 2011;2:53-5.
  36. Erdoğan S, Nahcivan N, Esin MN. Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik. İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 2014.
  37. Burns N, Grove SK. Understanding Nursing Research. 3th ed. Philadelphia, WB Saunders. 2003.
  38. Coşkun C, Özkan S, Maral I. Çankırı-Eldivan ilçe merkezinde 0-14 yaşlar arasında çocuğu olan annelerin ilk yardım bilgi düzeyleri ve ilk yardım gerektiren durumların sıklığı. *Türkiye Çocuk Hast Derg.* 2008;2:11-8.
  39. Kendrick D, Pritchard A, Cloke J, Barley M. Randomised controlled trial assessing the impact of increasing information to health visitors about children's injuries. *Arch Dis Child.* 2001;85:366-70.
  40. Kendrick D, Marsh P. Parents and first aid: I know what to do – but I'm not very confident. *Health Educ J.* 1999;58:39-47.